

פרשו כל העם מבין האולם למזבח. ואז הקטיר את הקטורת, והשתחוה ויצא.

הדרן עלך החלו עולים

פרק בזמן שכהן גדול

מתניתין:

ב-ג א. בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות⁽¹⁾ בהיכל לאחר הקטרת הקטורת, שלשה כהנים היו אחזין בו. אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים טובות שבחשן! [רא"ש]. וברמב"ם איתא, באבני השהם שבכתפות האפורד.

וכיון ששמע הממונה את קול רגליו של כהן גדול [על ידי פעמוני הזהב שבמעיל], כשהוא יוצא מן ההיכל כשגמר להשתחוות, הגביה לו את הפרוכת שלפני פתח ההיכל.

שהיתה הפרוכת פרוסה על הפתח, בזמן שהיה כהן גדול נכנס להיכל. משום שכבוד הוא לכהן גדול להצניע אחריו, בשעה שהוא מתייחד עם קונו. [תוספות יום טוב. ויש מפרשים דקאי על פרוכת האולם].

וקודם נכנס כהן גדול והשתחוה ויצא. ואחר

כך נכנסו אחיו הכהנים, והשתחוו ויצאו.

ב. באו שלשת הכהנים שעסקו בעבודת הקטרת [המקטיר, הזוכה במחתה, והמחזיק בכף], ועמדו על מעלות האולם היורדות לעזרה.

עמדו השנים הראשונים [שזכו בדישון המזבח הפנימי והמנורה], על מעלות האולם, לדרום אותם שלשת אחיהם הכהנים שנועמדו שם עכשיו בצד צפון. שהצפון חשוב יותר, ששם נשחטים קדשי קדשים, הלכך, שם עמדו מקטירי הקטורת שהיא העבודה היותר חשובה. [רא"ש].

והמשה כלים בידם של חמשת כהנים אלו:

הטני ביד אחד — זה שדישן מזבח הפנימי.

והבוז ביד אחד — זה שדישן את המנורה.

והמחתה ביד אחד — זה שהכניס את הגחלים לצורך הקטורת.

והבוז ביד אחד — זה שהקטיר את הקטרת.

והכף וכיפוי ביד אחד — המסייע למקטיר.

ומשם ברכו את העם ברכה אחת! שאת כל שלשת הפסוקים שבברכת כהנים היו

ל': הערה 10), אי אפשר להולמו).

1. ואף על גב דהנכנס להיכל שלא לצורך, לוקה משום "ואל יבא בכל עת אל הקדש", אבל בשביל להשתחוות מותר. דהשתחוייה צורך עבודה היא. תוספות, מנחות כז ב. ומשמע מדבריהם, דדוקא להשתחוייה

וכתב הכסף משנה שם, דלדעת הרמב"ם צריך לדחוק, דאף דקתני בלשון רבים "ומדליקן", קאי רק על הנר המזרחי ולא על נר מערבי. והמקדש דוד כתב לישב דעת הרמב"ם, כמו שכתבנו לעיל בסוגריים. (וצריך עיון, דאין תירוצן זה הולם אלא לדרך הברטנורא. אבל לדרך הרמב"ם בפירושא דההיא מתניתין (יעוין לעיל

אומרים יחד. לפי שאין עונין אמן במקדש.

ואף שהיו עונים במקדש לאחר הברכות "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", אבל בברכת כהנים לא ענו כן, משום שאינה כי אם לברך את ישראל.

אלא שבמדינה אומרים אותה, את ברכת הכהנים, בג' ברכות. לפי שמפסיקין בין פסוק לפסוק בעניית אמן. אבל במקדש שאין מפסיקין, אמרוה בברכה אחת.

ועוד חלוקה ברכת כהנים של מקדש, שבמקדש היו אומרים את השם ככתבו, ביר"ד ה"א וי"ו ה"א. ובמדינה אומרים אותו בכינויו, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד.

וכן, במדינה, כשהכהנים מברכים את העם, הריהם נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם, ותו לא. ובמקדש היו נושאים את ידיהם על גבי [מעל] ראשיהם! לפי ששכינה שורה למעלה מקשרי אצבעותיהם.

וכן עשו כל הכהנים שבמקדש, הויז מכהן גדול, שאין הוא מוגביה את ידיו למעלה מן הציץ! שמפני שכתוב בו שם המפורש, אין ראוי שיגביה ידיו למעלה ממנו.

רבי יהודה אומר: אף כהן גדול מוגביה את ידיו למעלה מן הציץ! שנאמר "וישא אהרן

את ידיו אל העם, ויברכם". ולשון "נשיאה", משמע למעלה מהראש.

ג. כהן גדול עובד במקדש כל עבודה שהוא רוצה בה, בלא פיס.

ובזמן שכתן גדול רוצה להקטיר את אברי התמיד על גבי המערכה, היה עולה בכבש, והסגן עולה בימינו. וכשהגיע הכהן גדול למחצית הכבש, וכבר נתייגע בעליה, אחז הסגן בימינו, והעלהו לראש הכבש.

ותשעת הכהנים שזכו באברי התמיד, עמדו על הכבש, זה אחר זה, והאברים בידיהם.

והושיט לו הכהן הראשון את הראש והרגל. וסמך עליהן הכהן הגדול [ואין זו סמיכה דקרבנות, דהיא אינה אלא בחיי הקרבן, אלא דרך חשיבות היא, להראות שעבודת כהן גדול חשובה. מנחות ס"ב:], וזרקן למערכה.

אחר כך הושיט הכהן השני לראשון את שתי הידיים של התמיד, והראשון נותן לכהן גדול. שכן הוא דרך כבוד לכהן גדול, שיקבל את כל האברים מידו של כהן אחד.

וסמך עליהן וזרקן. ונשמט השני משם והלך לו.

וכך היו כל הכהנים מושיטין לו לראשון את

דברי הרמב"ם כהסמ"ג. תוספות יום טוב. וברא"ש כתב "ולא הוי ביאה ריקנית, משום דהשתחואה עבודה היא". (ומדבריו נראה דבכל השתחואה שרי).

ויעויין במנחת חינוך שם, שתמה לפי זה, היכא משכחת לה מלקות בלאו זה. והא התראת ספק היא, שהרי יכול עדיין להשתחוות.

שבגמר העבודה מותר ליכנס, דאז היא חשובה כצורך עבודה. אבל לא להשתחוויה בעלמא. מדלא כתבו דהשתחוויה עצמה עבודה היא. וכן הוא להדיא בסמ"ג, ובחינוך מצוה קפ"ד.

אך מדברי הרמב"ם בפרק ב' מהלכות ביאת מקדש הלכה ד' משמע, דבכל השתחוויה מותר. אלא שהכסף משנה שם, נדחק להעמיד גם

שאר כל האברין שבידיהם, והוא נותנן לכהן גדול, והוא סומך עליהן וזורקן על גבי המערכה.

ובזמן שהוא רוצה, הוא סומך עליהם על האברים, והכהנים האחרים שזכו בהם זורקין אותם למערכה.

וכשהוא גומר להקטיר, בא לו הכהן גדול לחקוף את המזבח לצורך ניסוך היין שהוא לאחר הקטרה.

מהיכן הוא מתחיל את הקפתו? — מקרן דרומית מזרחית! שהרי הכבש עומד לדרומו של מזבח. וכשמגיע לראש המזבח, פונה לימין [שכל פינות שאתה פונה לא יהיו לימין], ונמצא פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה. וממנה ממשיך לקרן מזרחית צפונית. וממנה לקרן צפונית מערבית. וממנה למערבית דרומית, ששם היו הספלים שלתוכם ניסכו את היין.

ורק כהן גדול שרצה לנסך היה מקיף כך, משום שלא החזיק את היין בידיו עד שהגיע למקום הניסוך. ושם, זה שזכה בניסוך הושיט לכהן הגדול את היין. אבל בזמן שהכהן שזכה בפיס היה מנסך בעצמו, לא היה מקיף מימין. דבכך היה היין מתעשן מעשן המערכה, בהליכתו סביבה. ויין מעושן פסול לנסכים. אלא מיד בעלייתו למזבח היה פונה לשמאלו לקרן דרומית מערבית, ומנסך שם. [זבחים ס"ג.]

וכן זה שהושיט לכהן גדול את היין לניסוך, פנה לשמאל ונתנו לו. [רא"ש]

נתנו לו לכהן גדול יין לנסך! שאותו כהן שזכה בהעלאת היין למזבח, פנה לשמאלו, והושיט לו את היין.

הסוגיא שלפנינו איירי בכל כהן שמנסך, ולא דוקא בניסוך של כהן גדול.

והסגן עומד על הקרן של המזבח, והסודרים [הדגלים] בידו, להניף בהם בשעת הניסוך.

ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים, שבו היו נותנין את חלבי הקרבנות קודם הקטרתם. וגבוה היה מכל השלחנות שבעזרה. ושתי חצוצרות בידם. וכשראו את הסגן עומד על הקרן, תקעו והריעו ותקעו, בשביל להודיע למנגנים, ששימו לבם לסודרים שבידי הסגן, לראותם כשיונפו.

אחר כך ירדו שני התוקעים משם, ובאו ועמדו אצל בן ארזא הממונה על השיר. אחד עמד מימינו ואחד משמאלו.

שחה [התכופף] הכהן לנסך את היין, והניף אז הסגן בסודרים. וזה היה האות להתחיל בשיר. לפי ש"אין אומרים שירה אלא על היין!"

והקיש בן ארזא בצלצל [כלי נגינה], ודברו הלויים בשיר. והשיר היה מורכב משלשה פרקים. וכשהגיעו הלויים לסוף פרק⁽²⁾, תקעו

וצריך לומר, דכיון דהני תקיעות לא היו למצוה, אלא להודעה בעלמא, לא היו עושין אותם תמיד, אלא בשעת חירום וכיוצא בזה, שהיו טרודין. שאז הוצרכו לזרום להיות מוכנים

2. כן פירש הרא"ש. וצריך עיון, דהא תנן בסוכה: אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות, ט' תקיעות לתמיד של שחר וכו'! והא איכא עוד תקיעות שעל שלחן החלבים.

הכהנים בחצוצרות, תקיעה תרועה ותקיעה. והשתחוו העם שבעזרה.

על כל פרק תקעו תקיעה תרועה ותקיעה, ועל כל תקיעה השתחוו השתחויה.

זהו סדר התמיד לעבודת בית אלוהינו.

יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן!

ד. השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש.

ביום הראשון היו אומרים: "לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה!"

על שם שיום זה הוא תחלת מעשה בראשית, וביום זה קנה עולמו, וצופה ושליט בעולמו [ראש השנה ל"א].

[הגר"א בשם הזהר ביאר שהשירה בכל יום מתייחסת ל"יומו" של הקדוש ברוך הוא בעולם שברא, שהוא אלף שנה, ועל כל אלף שנים נאמרה שירה נפרדת. עיין הערה 3].

בשני היו אומרים: "גדול ה' ומחולל מאד, בעיר אלוהינו הר קדשו!" על שם שאז חלק מעשיו, שנחלקו המים העליונים מהמים התחתונים, ומלך עליהם, ונתעלה וישב על כסא כבודו [שם].

בשלישי היו אומרים: "אלהים נצב בעדת

א"ל בקרב אלהים ישפוט!" על שם שאז גילה תבל [במאמר "יקו המים"] בחכמתו, והכין הכל לעבודתו. [שם].

ברביעי היו אומרים: "אל נקמות ה', אל נקמות הופיע!" על שם החמה והלבנה שנבראו ביום זה, שעתיד להפרע מעובדיהן [שם].

בחמישי היו אומרים: "הרנינו לאלהים עוזנו, הריעו לאלקי יעקב!" על שם שנבראו אז עופות ודגים, לשבח את שמו [שם].

בששי היו אומרים: "ה' מלך גאות לבש, לבש ה' עז התאזר!" על שם שאז נגמרה מלאכתו, ומלך עליהם.

בשבת היו אומרים: "מזמור שיר ליום השבת!" שהוא מזמור שיר לעתיד לבא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים!

שיום של הקדוש ברוך הוא הוא אלף שנים כדכתיב "כי אלף שנים בעיניך, כיום אתמול כי יעבור". ויום השבת הוא כנגד האלף השביעי. ושית אלפי שנים קיימא עלמא, וחד [באלף השביעי] חרוב. (3) ואז יתקיים "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". לכך אומרים מזמור זה בשבת (4).

הדרן עלך בזמן שכהן גדול

וסליקא לה מסכת תמיד

3. ואיתא בזהר, שאמרו שירה בכל יום, כנגד אלף שנה המיוחסים לו [כדכתיב "כי אלף שנים בעיניך כיום יעבור"]. שביום הראשון אמרו 'לה' הארץ ומלואה", על שם שבאלף הראשון היתה הארץ במלואה. שעד המבול לא חסרה כל טוב.

להנפת הסודרים.

אמנם התוספות שם כתבו, דהתקיעות היו בראש כל פרק. ולדידהו אתי שפיר. דאותן תקיעות שעל שלחן החלבים, נחשבו גם לתקיעות של פרק הראשון. תוספות יום טוב.

וכו'. ביאורי הגר"א.

4. ברטנורא. ובא לבאר, למה אמרוהו ביום השבת? והרי אינו עוסק כלל מעניני שבת. תפארת ישראל.

ובביאורי הגר"א פירש, שהוקשה לו מהו כפל הלשון שב"מזמור" וב"שיר". ומבאר, דקאי על לעתיד לבא. ואית ליה להאי תנא דשית אלפי שני קיימא עלמא, ובתרי חרוב (ופלוגתא היא בראש השנה ל"א).

דלפי זה לעתיד לבוא יהיו שני ימים. יום אחד, שהוא "יום שכולו שבת ומנוחה". והיום השני הוא, "לחיי העולמים", לאחר תחית המתים.

וביום השני — "גדול ה' וכו' בעיר אלהינו", שבאלף השני נבחר הר המוריה.

בשלישי היו אומרים "אלוהים נצב בעדת א-ל", שבאלף השלישי ניתנה תורה.

ברביעי — "אל נקמות", שבאלף הרביעי החריבו האומות את בית המקדש, ועתיד הקדוש ברוך הוא לעשות נקמה בהם.

בחמישי — "הרנינו", לפי שכל האלף החמישי אין לנו בית המקדש, ואין לנו אלא רנה בפה.

בשישי — "ה' מלך גאות לבש", שבאלף השישי יהיה ה' לנו למלך, והיתה לה' המלוכה. ובשבת, שהוא נגד אלף שביעי — "מזמור שיר ליום השבת", שהוא מזמור שיר לעתיד לבא